

Marijan F. Kranjc, generalmajor v pokoju

Nikola Vilhar iz Sušaka – tajni sodelavec ObS VKJ, doslej neznani tajni agent sovjetske vojaške obveščevalne službe v Švici – »Gabel«

Gre za velik osebni uspeh pri odkrivanju in lociranju kakšnega tujega agenta, posebej pa to velja za agente sovjetske vojaške obveščevalne službe, znane kot GRU¹. Pravzaprav je šlo za uspeh dveh prijateljev (tudi na Facebooku). Zaradi metodologije odkrivanja je prav, da predstavim celoten potek dogajanja.

Potek odkrivanja sovjetskega agenta

Moj prijatelj **Ravel K.** je zaposlen v prevajalski službi, pa mora včasih tudi pobrskati na raznih jezikovnih področjih, da bi našel pravo besedo ali sinonim za določen politični, gospodarski ali vojaški pomen. Zlasti rad brska po tujih obveščevalnih arhivih in dokumentih, pa mi je tako nekoč priskrbel dokumente ameriške CIE pri odkrivanju podzemnega protiatomskega letalskega zaklonišča v Željavi v bivši BiH, ki je bilo ponos letalcev JLA.

Dne 2. 6. 2017 mi je poslal kratko vprašanje po internetu:

Zadeva: »Gabel«, sovjetski vojaški obveščevalec iz Sušaka.

V sovjetskih (ruskih) virih o »Rdečem orkestru« v Švici se omenja neki »Gabel«, Jugoslovan, vojaški pilot, konzul španske republikanske vlade na Sušaku, ki je poročal o Italiji in Španiji.

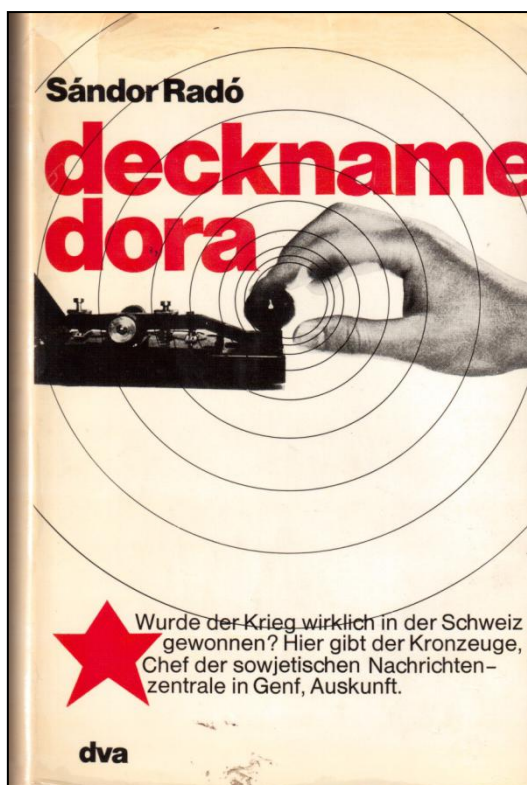
¹ GRU (*Главное Разведывательное Управление*, latinsko *Glavnoje Razvedivatelnoje upravljenje*), sovjetska (vojaška) obveščevalna služba, ustanovljena 1918. NKVD je bila protiobveščevalna služba, Kominterni pa je imela posebno (politično) obveščevalno službo, direktorji so neposredno poročali Stalinu. Vir: *Sovjetske obveščevalne službe*, skripta, OŠ Pančevo, 1949.

Pobrskal sem po spominu in presenečen ugotovil, da sem pred leti raziskoval agenturo majorja Draga Slekovca, načelnika obveščevalnega centra Vojske Kraljevine Jugoslavije na Sušaku², in mdr. zapisal naslednje:

Agentura v Bernu, Švica:

- glavni agent je bil **Vilhar Nikola**, po rodu iz Sušaka, oče lastnik žag, poliglot, konzul Španije na Sušaku, agent od 1937 – imel je odlične zveze v italijanski vojni mornarici;
- posrednik s francosko OS – zveza v Bernu: **dr. Ruenther**, Bern, Waddsteg »Presse agenture Ines«, posredoval podatke o italijanski vojni mornarici, zvezo je odobril general **Simović**, načelnik GŠ VKJ (Slekovec se je 1939 v Ogulinu sestal s francoskim vojaškim atašejem Bethvarolom zaradi dogovora).

Kmalu zatem mi je Ravel K. postregel še z novim podatkom, in sicer, da je bil »Gabel« na zvezi s sovjetskim rezidentom s kodno oznako »Pakbo« – Ottom Pünterjem, direktorjem agencije INSA v Bernu, ki je zbiral obveščevalne podatke o premikih italijanskih in španskih čet generala Franca.

Ker imam v svoji knjižnici tri glavne knjige o sovjetskem »Rdečem orkestru«³, sem pogledal v tisto, ki opisuje delovanje obveščevalne mreže »Trije oddajnika«, ki jo je vodil

² Marijan F. Kranjc, generalmajor v pokoju, *Organizacija TIGR in sodelovanje z OS VKJ*, elektronska knjiga, Ljubljana, 2014, str. 148/149.

³ Gilles Perrault, *Rdeči orkester*, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1967; Lepold Trepper, *Velika igra – spomini vodje Rdečega orkestra*, Borec, Ljubljana, 1977 in Sandor Rado, *Deckname Dora*, Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart, 1971.

Sandor Rado, ko je v poglavju »Pakbo« na str. 112–122, omenil navedeno, obenem pa tudi dodal, da Pünter⁴ v svojih spominih ne omenja »Gabela«, temveč »Nikolo«!

Otto Pünter (1900–1988)
(Vir: ruska Wikipedija)

Še isti dan mi je prijatelj Ravel K. poslal prevod iz sovjetske elektronske knjige o GRU, ki se glasi takole:

GRU (sovjetska vojaška obveščevalna služba) v Švici⁵

Drugo pomembno GRU obveščevalno mrežo v Švici je vodil Leonid Abramovich Anulov.

Rodil se je leta 1897 in je sodeloval v prvi svetovni vojni in državljanski vojni. Leta 1919 je postal član VKP (b) in od začetka leta 1920 je začel delati v vojaški obveščevalni službi. Leta 1923 je sodeloval pri pripravi "Nemškega oktobra", kasneje pa se je boril na CER (spopadi ob Daljnjevzhodni železnici pri kitajskem mestu Harbin) in v Španiji. Od leta 1937 je ilegalno bival v Franciji, od koder je vodil obveščevalno mrežo GRU v Švici. Njegov glavni agent je bil švicarski novinar Otto Pünter (»Pakbo«), ki je bival v Bernu.

Bil je član socialistične stranke in simpatizer Sovjetske zveze, lastnik in direktor tiskovne agencije INSA v Bernu. Imel je široke povezave v novinarskih, diplomatskih in vladnih krogih v Švici. Njegova glavna agenta pa sta bila »Gabel« in »Poisson«.

»Gabel«, Jugoslovan, prej vojaški pilot, je bil na Sušaku častni konzul španske republikanske vlade in je predvsem zbiral vojaške podatke o Španiji in Italiji.

⁴ Pünter je svojo kodno oznako »Pakbo« sestavil iz začetnic krajev, kjer je imel stike s svojimi sodelavci (P = PONTRESINA, A = ARTH GOLDAU, K = KREUZLINGEN, B = BERN, O = ORSELINA).

⁵ Kolpakidi Aleksandr Ivanovič., *GRU v Veliki Domovinski vojni*, poglavje o Švici, <https://biography.wikireading.ru/105488>

»**Poisson**«, Nmec, s švicarskim državljanstvom, nekdanji uradnik Lige narodov v regiji Saar. Zlasti je poročal o Nemčiji, posebej o vojaških in političnih dogodkih okrog Hitlerja.

Anulov je omenjena agenta kontaktiral v Bernu ali pa sta poročala v Parizu. Junija 1937 pa je oba predal na zvezo **Šandor Radu** (»Albert«, »Dora«), ki je bil postavljen za direktorja sovjetske obveščevalne mreže »**Trije oddajniki**« v Švici.

Objava novice na Facebooku

Svojim znancem in prijateljem na Facebooku sem predvsem hotel sporočiti zanimivo novico in obenem poudariti, da je do odkritja prišlo zaradi sodelovanja dveh prijateljev (tudi na FB), obenem pa sem računal na pomoč drugih.

Objavljeni članek je izgledal takole:

Marijan F. Kranjc, generalmajor v pokoju
Prvovrstna senzacija!
(Rezultat prijateljskega sodelovanja tudi na FB)

Odkrit slovenski agent sovjetskega »Rdečega orkestra« v Švici

Pred dnevi me je prijatelj **Ravel K.** (tudi na FB) po internetu vprašal, če poznam sovjetskega vojaškega agenta s psevdonomom »**Gabel**«, iz Sušaku, ki naj bi bil tudi častni konzul, kar je vse prebral v sovjetski elektronski knjigi z naslovom: **GRU v Veliki domovinski vojni.**

Pobrskal sem po spominu in takoj ugotovil, da sem ga »odkril« pred dvema letoma, ko sem pisal o delovanju podpolkovnika **Draga Slekovca**, načelnika OC VKJ na Sušaku v elektronski knjigi z naslovom **Organizacija TIGR in sodelovanje z OS VKJ** (str. 148/149).

Zapisal sem naslednje:

Agentura v Bernu, Švica:

- glavni agent je bil **Vilhar Nikola**, po rodu iz Sušaka, oče lastnik žag, poliglot, konzul Španije na Sušaku, agent od 1937 – imel je odlične zveze v italijanski vojni mornarici;
- posrednik s francosko OS – zveza v Bernu: **dr. Ruenther**, Bern, Waddsteg »**Presse agenture Ines**«, posredoval podatke o italijanski vojni mornarici, zvezo je odobril general **Simović**, načelnik GŠ VKJ (Slekovec se je 1939 v Ogulinu sestal s francoskim vojaškim atašejem Bethvarolom radi dogovora).

Prijatelj Ravel K. je odgovoril, da gre za isto osebo, ki je bil v VKJ vojaški pilot, med vojno pa je bil diplomat v Londonu, Argentini in Urugvaju.

Tudi sam sem takoj preveril v nemški knjigi Sandora Rada, **Deckname Dora**, Stuttgart, 1971 (str. 112), kjer se navaja, da ga je na zvezi držal Otto Pünter, novinar in lastnik informativne agencije INSA.

Sovjetski zgodovinarji so odkrili, da je »Gabel« kodno ime za Nikolo Vilharja s Sušaka, sina Dušana Vilharja, podjetnika in veleposestnika na Sušaku in okolici. Imel je sestro Boženo, slikarko, ki se je poročila s partizanskim majorjem, po njej je v Reki imenovana tudi Ulica Božene Vilhar. Soproga dr. Ivana Ribarja je v sorodstvu z Vilharji, pa tudi njen sin Lola! Predniki Vilharjev so živeli na gradu Kalc, ki je danes v ruševinah. Vilharji živijo povsod po svetu, povezuje pa jih rodovnik, ki sta ga izdelala Matjaž in sestra Marjeta Marinčič.

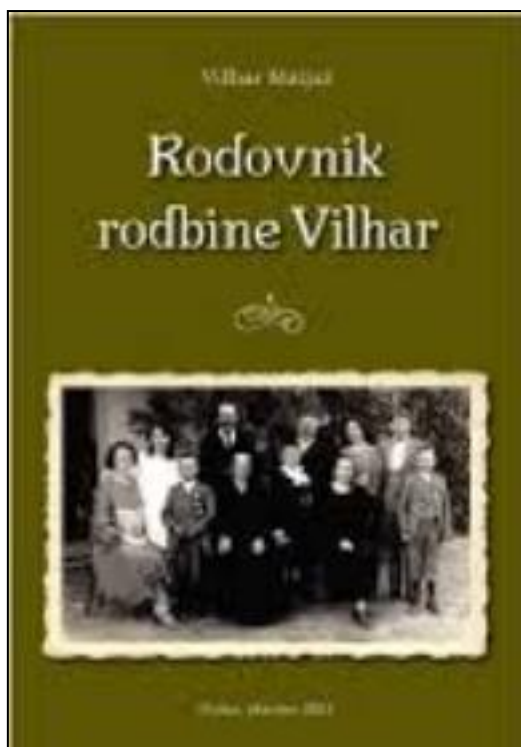
Odslej bodo imeli Vilharjevi v rodovniku ne samo tajnega sodelavca jugoslovanske vojaške obveščevalne službe, temveč tudi vrhunskega sodelavca velikega sovjetskega »Rdečega orkestra«.

Ker gre za naporno delo pri rekonstrukciji tega primera, prosim še ostale prijatelje na FB za pomoč, posebej tiste, ki se spoznajo na zbiranje potrebnih podatkov in njihovo vrednotenje.

Namreč, nameravam napisati obširnejši članek, saj si primer Nikola Vilharja to vsekakor zasluži. Objavljen bo na moji domeni www.vojastvo-military.si.

No, spomnil sem se tudi podatka, da sta leta 2016 izšli knjigi – Rodovnik rodbine Vilhar in Rodovnik rodbine Černač, avtorjev Matjaža Vilhar in sestre Marjete Marinčič!

Matični podatki iz rodovnika Vilharjevih

Pridobil sem internetni naslov soavtorja knjige, **Matjaža Vilharja** iz Pivke, ki je bil prijetno presenečen z mojim raziskovanjem.

Posredoval mi je podatke o družini Vilhar na Sušaku, kot eni od vej rodovine Vilharjev.

Vilharji so sicer v Sloveniji znani kot umetniki, publicisti in politiki⁶. Malo pa je znano, da je partizan na belem konju, ki je 9. maja 1945 prvi vkorakal v Ljubljano bil **Savo Vilhar** (1921–1985), pozneje vojaški obveščevalec.

Med Vilharjeve vojake spada **Anton Dolenc**, kapetan bojne ladje avstro-ogrske vojne mornarice, pozneje komodor vojne mornarice Kraljevine Jugoslavije, sin **Katarine Vilhar** in **Hinka Dolenca**. **Tonica Petrić**, sestra od **Franjice Petrić**, soproge Dušana Vilharha, je bila soproga **dr. Ivana Ribarja**, kar pomeni, da je med sorodnike spadal tudi njihov sin **Ivo Lola Ribar** (1916–1943), sekretar SKOJ-a, član Vrhovnega štaba NOV in PO Jugoslavije, narodni heroj.

Ivo Lola Ribar
(Vir: Google, Slike)

O rodbini Vilhar na Sušaku je pri nas malo napisanega. Njihov oče **Dušan** (1867–1922), veleposestnik in podjetnik (žage v Prezidu) na Sušaku je leta 1913 od kralja Črne gore, Nikole I., red viteški križec Danilovega reda IV. stopnje, ker je v 2. balkanski vojni, pomagal črnogorskim ranjencem.

Pretežno je pisano o njegovi hčerki in slikarki **Boženi Vilhar**, po kateri se v Reki imenuje tudi ulica, pa navajam samo citat iz Lukežičeve knjige⁷, kjer piše tudi o bratu:

⁶Albin Vilhar (1902–1975), klasični filolog in prevajalec, Fran Serafin Vilhar (1852–1928), skladatelj, pianist, orglar in zborovodja, Leo Vilhar (1899–1971), slikar in muzealec, Mario L. Vilhar (1925–2014), časnikar, slikar, kipar in grafični oblikovalec, (njegov sin Gorazd, 1955, umetnostni zgodovinar in fotograf, živi na Japonskem), Miroslav Vilhar (1818–1871), skladatelj, politik in časnikar, Srečko Vilhar (1907–1976), knjižničar in politik, Stanislav Vilhar (1902–1982), politik in publicist, Božena Vilhar (1906–1991), slikarka in partizanka, Stanka Vilhar, roj. Gabrijevič (1920–2006), aktivistka OF, publicistka in pisateljica, dr. Rajko Nahtigal (1877–1958), akademik, poročen s Slavico Dolenc in njegov sin Konstantin Nahtigal (1918–1944), član SKOJ-a, urednik, ubit kot talec v Begunjah.

⁷ Irvin Lukežič: *Fluminensia Slovenica*, Reka, 1962, 2. izdaja, str. 60–63.

»Njen starejši brat **Nikola Vilhar** (1904-?) je bil posestnik in trgovec na Sušaku. V mladih letih je precej potoval in se tako naučil več jezikov. Bil je znan letalec in vodja centra »Aeropot sa Sušaka«, ki je bil na letališču na Grobniškem polju. Med letoma 1933 in 1939 je honorarno deloval kot španski konzul na Sušaku. Sodeloval je z jugoslovansko in italijansko obveščevalno službo. Ob koncu 1939 je zapustil rodni kraj, odšel v Bern in v poslaništvu Kraljevine Jugoslavije delal kot trgovinski ataše. Od 1941 do 1943 je deloval v Buenos Airesu in Montevideu.«

Vilhar Nikola⁸ – tajni sodelavec obveščevalne službe Vojske Kraljevine Jugoslavije in sovjetske Rdeče armade

Nikola Vilhar je bil rojen 1904 na Sušaku, umrl pa je leta 1963 v Sao Paulu, Brazilija. Po očetu Dušanu je prevzel veleposestvo in podjetja (žage). Bil je poliglot, menda pa tudi vojaški pilot (od tod verjetno tudi poznanstvo z armadnim generalom **Dušanom Simovičem**, načelnikom letalstva v GŠ, načelnikom GŠ VKJ, leta 1941 tudi predsednik vlade)⁹, saj je bil leta 1936 tudi upravnik letališča na Sušaku¹⁰.

Poročil se je z **Renato** (priimek ni znan, verjetno Italijanka) dne 21. 7. 1938 na Reki, ločila pa sta se leta 1954. V zakonu sta imela hčerko **Ireno**¹¹, rojeno 1940 na Reki, ki je umrla 2008 v New Yorku. Nikola je imel sestro in tri brate.

Sestra **Božena**, slikarka in partizanka, je bila rojena 1906 na Sušaku, kjer je 1991 tudi umrla 1991 in je pokopana na Trsatu. Bila je dvakrat poročena, prvič z **Jurico Ružičem**, rojen 1924, in nato z **Janezom Žirovnikom**, rojen 1912, slovenski partizan, ki je umrl 1987 in je pokopan na Trsatu.

Brat Ivan (1891–1959) je bil poročen z **Vero Kukuljević**, oba sta nazadnje živela in umrla v Braziliji. Brat **Dušan** (1909–1975) je bil poročen z **Josipo Paškvan**. Najmlajši brat **Arsen** (1921–1945) ni bil poročen, kot partizan je padel na Krbavskem polju v Liki.

⁸ Podrobne podatke o **Nikoli Vilharju** pričakujem iz Arhiva Jugoslavije v dosjeju Poslanstvo Jugoslavije v Argentini – Buenos Aires, 1926–1945, tehnične enote 23, 28, 57 (mapa Vojna pitanja 1941–1945) in 58.

⁹ Arhiv Jugoslavije - www.arhivyu.gov.rs/index.php

Tudi: *Srpska misao*, Melbourn, 1971 knjiga 39, str. 46, Nikola H. Tomić.

¹⁰ Časopis *Slovenski narod* je maja 1936 poročal, da bo 1. 6. 1936 na Sušaku odprta letalska proga Sušak–Split–Dubrovnik z amfibijskim letalom. Upravnik letališča **Nikola Vilhar** je poudaril pomen velike pridobitve za razvoj turizma ob jugoslovanski obali.

¹¹ Ime je verjetno dobila po prababici **Ireni Vilhar**, soprogi veletrgovca **Ščitomira Vilharja** iz Prezida, tudi materi Dušana Vilharja na Sušaku (Vir: Katoliški list za slovenske delavce v Ameriki, Glasilo KSK Jednote, Joliet, Illinois, 25. 11. 1923).

Božena Vilhar, slikarka
(Vir: Google, Slike)

Ivan, Božena, Nikola
(Vir: Google, Slike)

Na Sušaku in na Reki je Nikola imel številne družbene, gospodarske in vojaške zveze. Med leti 1933–1939 je bil španski konzul na Sušaku. Imel je odlične zveze v Italiji in Španiji, posebno med vojaškimi osebami.

Tajni agent obveščevalne službe VKJ

Takratni major Drago Slekovec, načelnik OC VKJ na Sušaku, ga je leta 1936 pridobil za tajno sodelovanje, pa je tako v arhivskih dokumentih zapisano naslednje¹²:

Agentura v Bernu, Švica:

- glavni agent je bil **Vilhar Nikola**, po rodu iz Sušaka, oče lastnik žag, poliglot, konzul Španije na Sušaku, agent od 1937 – imel je odlične zveze v italijanski vojni mornarici;
- posrednik s francosko OS – zveza v Bernu: **dr. Ruenther**, Bern, Waddsteg »Presse agenture INES«, posredoval podatke o italijanski vojni mornarici, zvezo je odobril general **Simović**, načelnik GŠ VKJ (Slekovec se je 1939 v Ogulinu sestal s francoskim vojaškim atašejem **Bethvarolom** zaradi dogovora).

Tajni agent obveščevalne službe Rdeče armade

Da bi preveril navedene podatke, sem vzel s svoje knjižne police tri knjige, in sicer: »**Rdeči orkester**«¹³, Trepperjevo »**Veliko igro**«¹⁴ in Šandorjevo »**Doro**«¹⁵. Ker sem vse tri knjige že večkrat prebral, sem vedel, da bom samo v Šandorjevi knjigi v poglavju »Pakbo« (str. 112–122) našel potrebne podatke o Nikoli Vilharju, in sicer:

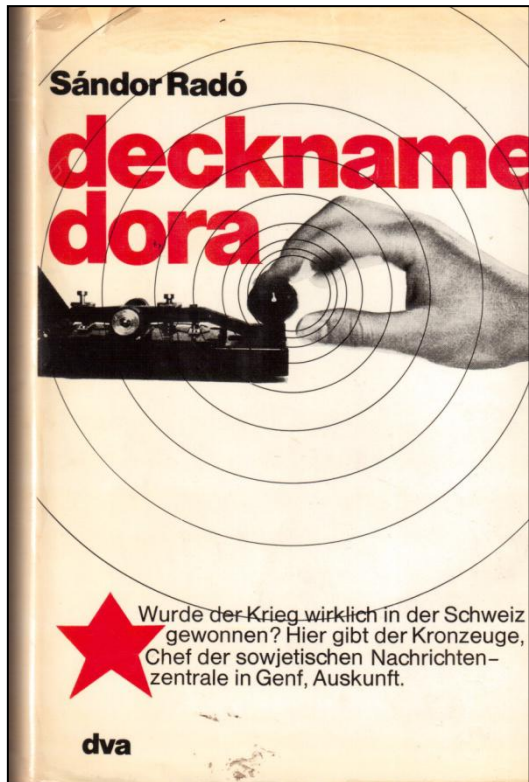
- najprej ga je na zvezi držal rezident »**Pakbo**« – **Otto Pütner**, novinar in lastnik agencija INSA v Bernu, Švica;
- aprila 1938 mu je »Kolja« povedal, da bo »Pakbo« prevzel svojo skupino agentov, s katerimi bo samostojno delal;
- »Pakbo« je »**Gabela**« v svojih spomin imenoval kot »**Nikola**«;
- »Gabel« je predvsem zbiral podatke o italijanski mornarici in španski vojski, vendar njegovi viri niso znani;
- konec leta 1939 je »Gabel« postal član jugoslovanske ambasade v Bernu.

¹² Marijan F. Kranjc, *Organizacija TIGR in sodelovanje z obveščevalno službo Vojske Kraljevine Jugoslavije*, elektronska knjiga, Ljubljana, 2015, str. 148/149, podatek iz arhiva SDV v AS.

¹³ Gilles Perraut, *Rdeči orkestre*, Mladinska knjiga, 1967.

¹⁴ Leopold Trepper, *Velika igra*, Založba Bore, Ljubljana, 1977.

¹⁵ Sandor Rado, *Deckname Dora*, Deutsche Verlagts – Anstakt, 1971, Stuttgart.

Spletno brskanje in iskanje podatkov o Nikoli Vilharju

Sledilo je intenzivno brskanje po spletu, pa sva s prijateljem Ravelom K. izvedela še za nekatere druge podatke:

Upravnik letališča na Sušaku¹⁶

Časopis Slovenski narod je poročal, da bo 1. 6. 1936 na Sušaku odprta letalska proga Sušak – Split – Dubrovnik z amfibijskim letalom. Upravnik letališča **Nikola Vilhar** je poudaril veliko pridobitev za razvoj turizma ob jugoslovanski obali. Bil je nekakšne dokaz, da je bil Nikola verjetno letalec, vojaški pilot.

Mnenje o generalu Simoviću in Nikoli Vilharju¹⁷

Brata in polkovnika VKJ **Radoje** in **Živan Knežević** sta ocenila generala **Dušana Simovića** kot nesposobnega vojaka – generala in kot človeka slabega značaja, pa je zato tudi prišlo do »prve« kapitulacije jugoslovanske vojske. V tujini je menda uvajal gestapovske metode. V Londonu mu je bil najbolj privržen Nikola Vilhar, oseba sumljive preteklosti, ki ga je Simović v Londonu povzdignil na položaj šefa propagande, zatem pa tudi v svetnika ambasadorja.

¹⁶ Slovenski narod, leto LXIX, št 116, Ljubljana, petek 22. maja 1936.

¹⁷ Srpska misao, knjiga 39, Montevideo, 1971, str. 46: članek Nikola H. Tomića, *Pučisti na tuđoj teritoriji*.

Osebni dosje Nikole Vilharja¹⁸

V Arhivu Jugoslavije obstaja osebni dosje Nikole Vilharja, pa sem kolega v Beogradu zaprosil, da ga pregleda in mi pošlje osnovne podatke. Gre za podatke ambasade iz Montevidea o **Nikoli Vilharju** kot predsedniku Narodne obrane Jugoslavije v Južni Ameriki in uredniku časopisa »Nova Jugoslavija«.

Stane Vilhar, delegat na VII. kongresu Kominterne leta 1933 v Moskvi¹⁹

Navedeni kongres je znan po zasuku Kominterne v smer podpore širokih akcije protifašističnih ljudskih gibanj. Ta zasuk je za Primorsko pomemben, ker je konec istega leta sklenjen akcijski pakt med KPI in organizacijo TIGR, ki ga je pripravila razprava v partijskem teoretskem glasilu »L'Ordine Nuovo«.

Nikola Vilhar – Slovenec²⁰!

V slovenski reviji »Kraška rast« se navaja, da se je ena od ulici na Reki poimenovala Ulica **Božene Vilhar**, po znani slovenski slikarki in hrvaški partizanki, nazadnje poročena s slovenskim partizanskim majorjem **Žirovnikom**. Omenjen je tudi njen brat **Nikola**, kot član fotokluba na Reki do leta 1940.

Podjetnik v Braziliji²¹

Neki »**Nicolas Vilhar**«, očitno naš Nikola Vilhar, je po končani 2. svetovni vojni v brazilski deželi Rio Grande na meji z Urugvajem postavil na noge tovarno kaviarja »Tainoff«.

Član diplomatskih misij v Evropi (Švica, Velika Britanija) in Južni Ameriki (Argentina, Brazilija, Urugvaj in Čile)²²

Konec leta 1939 je bil **Nikola** postavljen za svetovalca ambasadorja v Švici.

Po odloku generala Dušana Simovića, predsednika vlade, je bil leta 1941 **Nikola Vilhar** postavljen za šefa propagande v Veliki Britaniji, nato pa tudi za svetnika jugoslovanske ambasade v Londonu. Vilhar naj bi veljal za najbolj zaupno osebo generala Simovića, ki pa naj bi imel zelo sumljivo preteklost kot tuji agent.

Leta 1942 se je **Nikola Vilhar** pojavil v Buenos Airesu. Dne 29. marca 1942 je na sestanku s predstavniki izseljeniških organizacij v njihovem domu Dock Sur v Buenos Airesu predlagal, da se morajo združiti in nastopati enotno. Pristaši **Anteja Pavelića** so

¹⁸ www. arhivyu.gov.rs/index.php: AJ-385, ПОСЛАНСТВО КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ У АРГЕНТИНИ - БУЕНОС АЈРЕС 1928-1945 (1926-1945), tehnične enote: 23, 28, 57 (Vojna pitanje 1941 – 1945) in 58.

¹⁹ Arhiv KP Italije.

²⁰ Podatki v slovenski reviji *Kažipot* (marca 2011, Reka) o Boženi Vilhar, slovenski slikarki in hrvaški partizanki – in bratu Nikoli (Nikola ni slovensko ime – zato dvom o nacionalnosti! Verjetno mu je oče Dušan dal ime po črnogorskem kralju Nikoli),

²¹ <https://www.facebook.com/groups/fatosecoisasdeantanho/permalink/1922914724606280/>

²² <https://www.scribd.com/document/64583315/LA-DEFENSA-NACIONAL-YUGOSLAVA-JNO-EN-CHILE-DURANTE-LA-II%C2%AA-GM> .

temu ugovarjali, češ da je Vilhar zastopnik Titove vlade, ki namerava organizirati »komunistične celice« v Argentini. Prisoten je bil tudi pooblaščen minister **Izidor Cankar**, ki je sestanek zapustil, ker ni podpiral vlade generala Simovića (po letu 1942 je general Simović podpiral NOB, nastopal proti Puriću in generalu Draža Mihajloviću).

Nikola Vilhar naj bi bil vodja propagandne misije jugoslovanske vlade v izgnanstvu in neformalni svetovalec veleposlaništva v Buenos Airesu.

Vilhar je omenjen tudi kot častnik Vojske Kraljevine Jugoslavije in predsednik Narodne obrane v Južni Ameriki, ki je obiskal naše izseljence v Santiagu in Valparaisu, v Čilu.

Delovanje diverzantsko-obveščevalnih služb – britanske SOE in ameriške OSS v Jugoslaviji – koordinator v Londonu tudi Nikola Vilhar²³

Str. 59: »SOE in jugoslovanska vlada sta bili v nenehnem stiku v Londonu. Z jugoslovanske strani so te stike vzdrževali **Radoje Knežević**, osebni adjutant predsednika vlade (generala) Simovića, general **Radović** in **Nikola Vilhar**. Vsi trije so učinkovito sodelovali s SOE pri vzdrževanju subverzivne dejavnosti in gverilskega vojskovanja v Jugoslaviji«.

Zaupna diplomatska misija v Južni Ameriki²⁴

Nikola Vilhar je prispel v Južno Ameriko v začetku leta 1942 v tajni diplomatski misiji kot načelnik vladnega oddelka za propagando in s posebnim priporočilom generala Dušana Simovića.

Njegova osnovna naloga je bila, da onemogoči ustaško propagando med izseljenci, pa tudi, da izboljša odnose izseljencev s predstavniki jugoslovanskih diplomatskih misij v Južni Ameriki. Nikola Vilhar je propagiral za pomoč novi Jugoslaviji, pa so ga zato napadali ustaše in drugi reakcionarji, predvsem iz vrst JNO.

Nikola Vilhar je začel posebno akcija zbiranja materialne pomoči v začetku 1945 v Boliviji, prek katere je uspel združiti vse naše izseljence. Njegova akcija se je začela v Oruru in prek Cochabambe, Sucrea in Potosija končala v La Pazu, kamor je Vilhar predlagal, da vlada pošlje ladjo, ki bo odpeljala zbrano pomoč v Jugoslavijo.

Vilhar Stanislav, član KP Italije in agent Kominterne

Impresivna je življenjska pot Stanislava Vilharja, ki jo na kratko povzemam iz Slovenskega biografskega leksikona:

²³ Mitja Horvat, *Delovanje diverzantsko-obveščevalnih služb SOE in OSS v Jugoslaviji med 2. svetovno vojno*, diplomsko delo na FDV v Ljubljani, 2006.

²⁴Portal: hrcak.srce.hr/file/190263, razprava Ljubomira Antića in mag. Maria Genoria, na posvetovanju o vlogi naših izseljencev v Južni Ameriki med 2. svetovno vojno, Sarajevo, 1985, str. 23.

Vilhar Stanislav²⁵ je bil rojen 15. 11. 1904 v Krombergu, umrl pa je 13. 2. 1982 v Ljubljani. Končal je gimnazijo brez velike mature. V letih 1924–1925 je služil italijansko vojsko, nato pa je bil uradnik v Gorici. Njegova politična dejavnost je bila izredno bogata.

Najprej je deloval v dijaškem društvu Adrija. Po povratku iz vojske leta 1925 je bil sprejet v KP Italije, leta 1928 pa je bil že član PK KPI za Julijsko krajino. Bil je tudi urednik Dela. Leta 1929 je zbežal v Ljubljano, kjer je sodeloval z **Ivanom Regentom**. Kmalu zatem je bil aretiran in izgnan iz Jugoslavije. Odšel je v Belgijo, delal kot tovarniški delavec in pomagal KP Belgiji okrog izseljencev. V letih 1931–1932 je v Moskvi obiskoval leninsko šolo in postal član VKP(b).

Leta 1934 se je vrnil v Francijo in postal član CK KPI. Bil je zadolžen za delovanje med slovensko emigracijo v Zahodni Evropi. V Parizu je sodeloval z **Lovrom Kuharjem - Prežihovim Vorancem**, vodilnim agentom Kominterne med člani KPJ. Leta 1935 se je kot član KPI udeležil VII. kongresa Kominterne v Moskvi, po povratku pa je ilegalno deloval v Julijski krajini. V letih 1937–1939 se je boril v Španiji kot partijski delavec v italijanski brigadi Garibaldi. Po končani španski vojni je bil interniran v Franciji, vendar sredi 1941 ni uspel zbežati v Jugoslavijo zaradi očesne bolezni. Ostal je v Franciji, kjer se je priključil francoskemu odporu. Po osvoboditvi Francije je bil urednik lista »Nova Jugoslavija«, obenem pa tudi pomočnik tiskovnega atašeja naše ambasade v Parizu.

Leta 1947 se je vrnil v Jugoslavijo in je do leta 1951 delal v zunanjem ministrstvu v Beogradu, nato pa se je upokojil. Med letoma 1952–1962 je bil na ljubljanskem radiju zunanje politični urednik in komentator. Bil je plodovit publicist. Bil je večkrat odlikovan, leta 1968 pa je prejel Tomšičevo nagrado za življenjsko delo.

Predvidevam, da je bil tudi Stanislav Vilhar agent Kominterne, ki je aktivno deloval v Italiji in Franciji. Kot tak je vsekakor lahko na določen način vzdrževal stike z Nikolo Vilharjem kot tajnim agentom GRU (obveščevalne službe Rdeče armade) v Švici, ali pa je njuna sorodstvena povezanost pozitivno vplivala pri preverjanju osebnosti.

Zaključek

Predniki Vilharjev (Luka, 1576) so živeli na gradu Kalc v okolici Pivke, ki je danes v ruševinah. Vilharjevi živijo povsod po svetu, zdaj pa jih povezuje rodovnik! Znani so predvsem kot umetniki, znanstveniki in politiki, manj pa je znano, da so v svojih vrstah imeli tudi tajnega sodelavca obveščevalne službe VKJ in agenta sovjetske vojaške obveščevalne mreže v Švici. Pa tudi agenta Kominterne ...

Oba sta delovala v prid svoji domovini!

Celostno podobo Nikole Vilharja bomo dobili, ko bom iz Beograda dobil njegov dosje tudi kot diplomata Kraljevine Jugoslavije.

²⁵ Vilhar Stanislav (1904–1982), *Slovenska biografski leksikon*, avtorica zapisa Jelica Kacin - Wohinz.

